

Kemiska hälsorisker inom kulturvården – hur skyddar vi oss?

På museer och inom andra verksamheter där man förvarar samlingar som referens-, utställnings- eller undervisningsmaterial kan det förekomma ohälsosamma ämnen. Föremålen kan till exempel vara tillverkade av ohälsosamma material eller vara besprutade med bekämpningsmedel mot skadedjur. Dessa föremål måste hanteras på ett lämpligt sätt för att inte påverka personalens och besökarnas hälsa och för att kunna bevaras och visas utan att ta skada. Det behövs tydliga riktlinjer för hantering av dessa föremål. I detta Vårda väl-blad presenteras information som kan vara till hjälp vid val av rätt personlig skyddsutrustning.

I första hand ska åtgärder som förhindrar att människor exponeras för ohälsosamma ämnen vidtas. I andra hand ska personlig skyddsutrustning användas.

Vad säger lagen?

I Arbetsmiljöverkets föreskrifter *Kemiska arbetsmiljörisker* (AFS 2014:43) finns de grundläggande kraven för en säker kemikaliehantering på arbetsplatsen.

Arbetsgivaren ska:

- göra en riskbedömning, besluta om riskreducerande åtgärder samt dokumentera resultatet av riskbedömningen
- informera personalen om risker i arbetet och hur man skyddar sig mot dessa – i det ingår att informera personalen om vilken personlig skyddsutrustning som ska användas vid olika arbetsmoment
- tillhandahålla den personliga skyddsutrustningen och instruera om hur den ska användas och skötas.

Arbetstagaren ska:

- följa givna instruktioner.

Regler om en säker arbetsmiljö gällande personlig skyddsutrustning finns i Arbetsmiljöverkets föreskrifter *Användning av personlig skyddsutrustning* (AFS 2001:3).

Vilket andningsskydd ska jag använda?

Vilken skyddsmask man ska välja beror på vilket arbete som ska utföras. Ska den användas under många timmar? Hur fysiskt ansträngande är arbetet? Vad ska den skydda emot?

Andningsskydd kan delas upp i två olika grupper:

1. Filterskydd, som tar luft från omgivningen och filtrerar bort skadliga föroreningar.
2. Andningsapparater, som förses med ren luft genom till exempel tryckluft eller bärbara tryckluftsfaskor.

En halv- eller helmask bör vara förstahandsvalet. Skillnaden mellan dessa är att en helmask även skyddar ögonen. Om användaren har skägg eller några dagars skäggstubb minskar dock skyddsfaktorn drastiskt. Glasögon går heller inte att kombinera med en helmask. I dessa fall rekommenderas ett fläktmatat andningsskydd med ett visir. De är också försedda med utbytbara filter. Korttidsmasker av engångstyp kan fungera vid vissa tillfällen, men är sällan att rekommendera.

Vilka filter ska jag använda?

I ett filterskydd passerar inandningsluften ett filter där den renas från föroreningar. De har olika bokstavs- och färgkoder beroende på vilka typer av föroreningar de skyddar mot.

Partiklar

Partikelfilter är märkta med P, har vit färgkod och finns i tre skyddsklasser som heter P1, P2 eller P3. Vanligtvis används P2, men har man anledning att misstänka att det finns mycket små partiklar rekommenderas användning av P3.

Organiska gaser

Filter för organiska gaser har brun färgkod. Märkning A skyddar mot organiska gaser med en kokpunkt över 65 °C, det vill säga de flesta lösningsmedel (till exempel etanol och lacknafta). Filter A2 kan rekommenderas i de flesta fall. För organiska gaser med en kokpunkt under 65 °C (till exempel acetone och bensin) behövs ett AX filter.

Andra giftiga gaser

Det finns en mängd filter, såsom B, E, K och SX, som skyddar mot andra giftiga gaser.

Om det är flera ämnen inblandade kan man kombinera flera filter, till exempel ett P3-filter med ett A2-, AX-, eller ett ABEK-filter. Kontrollera alltid med tillverkaren vilka filter som används till vad och när de ska bytas.

Vilka skyddshandskar ska jag använda?

I de allra flesta fall är skyddshandskar av nitril lämpliga att använda för de situationer som kan uppkomma i arbete med museisamlingar. De finns i många olika tjocklekar, alltifrån mycket tunna engångshandskar till mycket kraftiga handskar. Om man ska hantera aromatiska kolväten är det lämp-

ligt att använda en laminathandske, exempelvis 4H. Vita bomullshandskar är ett bra komplement till skyddshandskar, men används främst för att skydda föremålen vid hantering.

Referenser och länkar

Kemiska arbetsmiljörisker (AFS 2014:43). Arbetsmiljöverket. <https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/publikationer/foreskrifter/kemiska-arbetsmiljorisker-201119.-andrad-och-omtryckt-i-afs-201443-foreskrifter/>

Användning av personlig skyddsutrustning (AFS 2001:3). Arbetsmiljöverket.

<https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/publikationer/foreskrifter/anvandning-av-personlig-skyddsutrustning-afs-200103-foreskrifter/>

Andningsskydd

<http://www.andningsskydd.nu/>

<https://www.av.se/halsa-och-sakerhet/personlig-skyddsutrustning/forebyggande-att-valja-skyddsutrustning/andningsskydd/#7>

Filter

<http://www.andningsskydd.nu/content/olika-typer-av-filter>

<https://www.av.se/halsa-och-sakerhet/personlig-skyddsutrustning/forebyggande-att-valja-skyddsutrustning/andningsskydd/#7>

Handskar

<https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/publikationer/broschyler/eksem-och-hudallergi-av-jobbet-adi418-broschyr/>

<https://www.av.se/halsa-och-sakerhet/personlig-skyddsutrustning/forebyggande-att-valja-skyddsutrustning/skyddshandskar/>

Detta blad ingår i en serie för råd om vård och förvaltning av kulturarvet.

Artikeln är licensierad med CC BY där inget annat anges.
www.creativecommons.se/om-cc/licenserna/

Riksantikvarieämbetet

Box 1114, 621 22 Visby

Tel: 08-5191 8000. Fax 08-66 07 284

E-post: vardaval@raa.se

www.raa.se